

*Абдували
Қутбиддин*

Н А Й С О Н

Тошкент
Ғафур Ғулом номидаги
Адабиёт ва санъат нашриёти
1988

Ўз2
К 96

ШОИРНИНГ ИЛК КИТОБИ

Қутбиддин, Абдували.

Найсон: Шеърлар [Сўз боши Р. Парфиники]. — Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти 1988. — 76 б. — (Шоирнинг илк китоби.)

«Найсон» — ёш, истеъдодли шоир Абдували Қутбиддиннинг биринчи китоби. Абдували шеърнати дунёни образли идрок этишининг ўзинга хос намунасидир.

Қутбиддин, Абдували. Весенний дождь:

К $\frac{4702570200-197}{M352(04)-88}$ Доп. 88

Ўз2

© Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1988 й.

ISBN 5-635-00161-0
www.ziyouz.com kutubxonasi

Наъра тортар суворий тоғларнинг
елкасида
Ўлбарслар берар садо —
Қаҳрамонлар овози.
Чинорлар эгилади ўйнатиб
найзаларин,
Кўпирар кўҳна тупроқ —
Аждодларнинг даҳоси.
Абдували Қутбиддин.

Абдували Қутбиддин шеърларида ўз замондошларининг руҳий кечинмалари тараннум қилинади. У бадий бўёқлар ёрдамида шахс тақдири ва кечмишини рамзий талқин этади. Унинг шеърларидаги асосий хусусият борлиққа ташбиҳлар, истиоралар-ла ёндошишдир. Ёш шоир қуруқ ваъздан, табиатдан ошкора нусха кўчиришдан қочади. «Айланар тегирмон тошидай, қуёш ҳам безавол йиқилиб, кундузлар нур экар, нур экар дастасиз кетмонга тиқилиб».

Манзаралар, ташбиҳлар, рўёлар аралашувида фикр юритади. Оҳангларнинг турланиб туриши билан тасвир этилаётган воқеа руҳий ҳолатни ҳаркатга келтиради:

Улар бор эди — Ҳақберди ва Мадина.

Улар бор эди.

Бор эди Ҳақбердининг дунёнинг чўнтагидан ўғирлаган ҳамёни — Мурод.

Улар бор эди.

Бор эди Мадинанинг дунёнинг сандиғидан ўғирлаган рўмоли — Мавлуда.

Бор эди Муроднинг ҳам ўғирлаган қорабайири — шамол.

Бор эди Мавлуданинг ўғирлаган кўйлаги — осмон.

Бор эди менинг ҳам ўғирлаган шеърим — Виждоним.

Азиз китобхон! «Найсон» — ёш, истеъдодли шоир Абдували Қутбиддиннинг биринчи китоби. Абдували шеърятни дунёни образли идрок этишнинг ажойиб намунасидир. У борлиқни яланғоч тасаввур қила олмайди. Қалбига муҳр босган ҳар бир лаҳзани, воқеа ва ҳодисани ичкин ҳис қилиб, камалақдек жило беради.

У ҳар бир шеърда янги ранглар, оҳанглар излаб топишга интилади. Дафъатан шоир кечинмаларини илгаш қийиндек, тасаввурингизда бу ингичка ҳолатлар бир-бири билан узвий эмасдек туюлиши мумкин. Фавқулодда ўхшатишлар, кинолар, исторалар... Ўқиб ажаблانسиз, бу шеърлар бошқаларнинг шеърларига сира ўхшамайди. Ҳатто бир қарашда мисралар «қовушмагандек». Аммо ҳукм этишга шошманг! Яна бир бор синчков ўқинг, шунда бу нотабийроқ кўринган сатрлар бир-бири билан пинҳона боғланиб ўзига хос руҳий иқлимни яратаётганига ишонч ҳосил қиламиз. Бу иқлимда сиз тириклиқнинг теран қатрларига илдиз отган хотиротнинг куюнчак садаларини тинглайсиз.

Абдували Қутбиддин изчил изланишда. Бу китоб ана шу қийин изланишлар, машқ ва тажрибаларнинг маҳсули. Уларнинг ютуғи ҳам, қусури ҳам ана шу билан изоҳланади.

Ўзбек шеърятининг бағри кенг, бу даргоҳда ҳар хил шоирларнинг бўлиши адабиётимизнинг бахти.

Ўқувчи бу шеърӣ тажрибалар замиридаги самимият ва истеъдод тўлқинларини баҳолай олади ва шеърятимиз даргоҳига кириб келаётган бу ёш ижодкорни чиндан севиб қолади, деб умид қиламиз.

Рауф Парфи.

---

* * *

Нурим, қорачиққинам,
Ерим, онажонгинам!
Пойтахтдан етиб келдим мен,
Қўйимдаги битта тонг билан.

Чўнонота қирлари ёнган,
Ловуллайди рангин машъала.
Тили билан дилимга теккан,
Қандай қилиб айтмай ашула.

Баҳорнинг ялк ёмғирларидан
Кўнгли тошиб кетгандай Даргом.
Тўкай дедим мен ҳам бағримни,
Юрагимнинг ёмғири —
Найсон.

Нурим, қорачиққинам,
Ерим, онажонгинам!
Умидимни етаклаб келдим,
Остонада турибмиз бирга...

ДАРС

(Онам хотираларидан)

— «Мана, Дада»,

— «Мана, Дада».

Ўқитувчи карахт, ўқитувчи маъюс,

Тирналиб оғрийди сўзлар бўғизда,

Сўнгги бор зўр беринг:

— «Мана, Дада»,

— «Мана, Дада».

Пуфламанг, зўр беринг — фақат оғизда...

— «Мана, Дада»,

— «Мана, Дада».

Соғинчга қўшилар қирқ битта товуш,

Ҳасратга қўшилар қирқ битта товуш:

— «Дада»,

— «Дада».

Бўгинма-бўгин: — «Дада»,

Бўгинма-бўгин» — «Да-да».

Фақат алоҳида — «Уруш».

— Мана, «Қуёш»,

— Мана, «Осмон».

Чириган тахтада инқиллайди бўр,

Бир дунё айланар ҳарфларида.

Алифбе мажолсиз: — Мана, «Нон»,

— Мана, «Нон».

Лекин нон йўқ болалик синфларида...

Алифбе тугайди. Рақамлар дарси.

Ўқитувчи маъюс, ўқитувчи карахт.

Битта Дада,

Иккита Дада —

икки плюс бир,

қирқ битта бўғизда йиртилади рақам,

қирқ битта бўғизда йиртилади алам.

қирқ бир.

Битта Дада,
иккита Дада,
учта Дада.

Арифметика куну тун,
Арифметика туну кун
ўтади, ўтмайди.

битта Дада,
иккита Дада,
учта Дада.

Ахир, қирқ битта болага етмайди.
ўнта нон,
ўн бешта,
йигирмата...

Чириган тахтада инқиллайди бўр,
Такрорланг барини ўринларида:
Ўнта нон,
ўн бешта...
рақамлар

оғрир болакайнинг қоринларида.
...Рақамлар тугайди,

еўнгги танаффус
қирқ битта болага етмайди калиш:
— Баҳор бўлса ҳам гўрга эди,
Минг тўққиз юз қирқ иккинчи йил...

Қиш...

ҚИРҚ ҚИЗ АФСОНАСИ

Камалак дуррача бўлсайди,
Танғисам бошимга, онажон...

Юлдузлар дупурлаб ўтади,
Қишлоққа оловли чанг сачрар.
Дуррача танғиган қизларни
Юлдузлар фалакка обқочар.

Тоғ бўлиб додлайди Сўпиён,
Ой тиниқ ёғдусин ўпади.
Раҳм қил, раҳм қил, келинжон,
Қизларим, тош бўлиб नेताди.

Намалак дуррача бўлди-ку,
Бошларга тангилиб қолди-ку,
Шамолдай эсади кокиллар.

Зим-зиё чимилдиқ, чимилдиқ,
Юлдузлар тўкади нурларин.
Харсангга айланар қирқта қиз
Қучоқлаб оловли эрларин.

Тоғларга кўмдилар куёвлар
Сиртмоқдай қолдириб сўнгги из.
Чиройли харсангга айланиб,
Ухлайди чиройли қирқта қиз.

ҲАҚБЕРДИ ВА МАДИНА ЛУЛИ ҲАҚИДА ШЕЪР

Улар бор эди — Ҳақберди ва Мадина.
Улар бор эди.

Бор эди Ҳақбердининг дунёнинг чўнтагидан
Ўғирлаган ҳамёни

— Мурод.

Улар бор эди.

Бор эди Мадинанинг дунёнинг сандигидан
Ўғирлаган рўмоли

— Мавлуда.

Бор эди Муроднинг ҳам ўғирлаган қорабайири —
шамол.

Бор эди Мавлуданинг ўғирлаган кўйлаги — осмон.

Бор эди менинг ҳам ўғирлаган шеърим — виждоним.

Бугун эса Ҳақберди ўғирлаб қўйди заминнинг
ичидан
— иккита қабр.

Бугун эса Мадина ўғирлаб қўйди заминнинг
устидан
— иккита кафан.

Бугун эса Муроднинг ўғирлаган қорабайири —
ҳаёт.

Бугун эса Мавлуданинг ўғирлаган кўйлаги—сабот.
Менинг эса ўғирлаган шеърим — фарёд.

На Ҳақберди; на Мавлуда, на Мадина, на Мурод,
наки мен.

Балки ҳамманинг армони дунё!
Ҳеч қим, ҳеч қачон ўғирлолмаган.

ЁЛГИЗЛИК

Ёлғиз тоғлар аро
Ёлғиз чум-чуқча,
Ёлғиз уяларда
Бир ўзи — танҳо.
Ёлғиз тутнинг энг ёлғиз барги,
Ўйнатар соясин, ёлғиз қабоқча.
Ёлғиз шамол чопар,
Ёлғиз қанотига қараб гишиниб,
Ўкириб йиғлайди
булутлар
Ташлаб юборади баҳайбат қишни...

ЖУРАГИНАМ

Онам ўчоққа ўтин қаларди,
Чўнқайиб, томошаталаб.
Чақмоқ чақишини кутардим:
— Ойи мушугим ёнмайди-я...

Бароқ мушугимиз бўларди,
Доимо эркалаб аллалардим.
Отам доимо ҳазиллашарди:
— Мушукнинг жўраси.
Уйимизга кўп келадиган
Бети япалоқ, отамнинг жўраси —
Ваҳима тарқатарди: — Қутуриб қолса
Баринг жинни бўлиб қоласан...
Тўсатдан мушугим йўқолиб қолди,
Тўрт ёқни қидирдим, топмадим.
Онам билмайман деди,
Отам билмайман деди,
Фақат япалоқ бет, отамнинг жўраси
Қорнига шапиллатиб урди:
— Эшитяпсанми миёвляпти,
Миёв, миё, мия...
Миям ёрилмади.
Тунлар ухлолмайдиган бўлдим,
Тентираб чиқардим ҳовлида.
Отамнинг эски пичоқчасин
Қайрардим, қайрардим, қайрардим:
— Қорнингни ёриб мушугимни оламан!
Қорнингни тешаман...
Бирдан кўчиб кетдик Самарқандга,
Пичоқчамни йўқотиб қўйдим.
Тушларимга кирганда баъзан —
Отамнинг жўраси,
Пичоқчамни тополмаяпман.
Болалигимни ташлаб кетган жўрам!
Жигар-бағримни ғашлаб кетган жўрам!
Пичоқчамни йўқотдим мана —
Ўзимни ҳам тополмаяпман.

У

Жинни бўлиб
Уйимиздан
Кетиб қолган!

СУРОҚ

Мени ит қопди,

Занжири бўшалган экан.

Кейин мени танимабди.

Тоғамнинг айтишича:

— Носир бобонинг тўнғич неварасиман, —
десам.

Думини ликиллатиб қўлимни яларкан.

Яраларим битди.

Тузалдим.

Сойга бориб чўмилдим.

Офтобрўяда чўзилганимда,

Эмчаклари осилган она ит

Кўзлари ёш тўла термилди:

— Носир бобонинг тўнғич неварасимисан?

— Ҳа.

— Мен бобонг оттирган итнинг онасиман...

Мен итлардан то ҳануз қўрқаман,

Улар таъқиб этар умрим хилватларида.

Ҳамон ўша итнинг арвоғи келади,

Кечирим сўрайди оёғим ялаб:

— Кечир, кечир...

Ҳамон она итга дуч келамаан,

Тилсиз фарёдлари мени қопади:

— Носир бобонинг тўнғич неварасимисан?

— Ҳа.

— Мен бобонг оттирган итнинг онасиман...

* * *

Сенинг ҳаётинг юмалоқ,
Менинг ҳаётим юмалоқ.
Юмалар, юмалар онажоним ер!

Менинг ҳаётим бўғзимда,
Сенинг ҳаётинг бўғзингда.
Юмалар, юмалар онажоним ер!

Юмалаб бўласан,
Юмалаб бўламан.
Бўғзингни очасан,
Бўғзимни очаман —
Юмалаб киради онажоним ер!

* * *

Ойдаи юзингга боққан
Кунлар эриб — сув оққан.
Ер қаърини кўпориб —
Сенга бойчечак боққан.

Сойдай сочингни тараб,
Бодлар қолдилар қариб.
Сенинг тикилишингдан —
Тоғлар кетдилар юриб.

Офтоб ловуллаб кетган,
Ойнинг ярмини ёққан.
Сени бир марта кўриб —
Кўзин иликдай қоққан.

Сенга бойчечак боққан!

АНОНИМКАЧИ ХУСУСИДА МАЯКОВСКИЙГА МАКТУБ

Сиз дилда яшайсиз,
У — ертўлада.

Нураган калласи, билч-булганч кўзи,
Чаёндай нигоҳи гажак судралар.
Балчиқранг столда тўрт буклаб пинҳон,
Сизга юбормоқда оқ қурбақалар.
Тимсоҳ терисини ёпиниб ҳар тун,
Чангак панжасини очади шодон.
Заҳарли қуртларни ўпаркан, айтар:
— Сиз жигар қонини ичурсиз тамом.
Негадир одамлар кўп куляпти,
Қорни тўқ, гами йўқ, ишлайди, аммо
Ичим таталайди қувонса улар,
Гўё яқинлашар менга интиҳо.
О, йўқ кулбамни топгунларича,
Вабо тарқатурман қоғоз вабосин.
Деворга ёпишган калтакесакдай
Бадбашара этгум — алар дунёсин.
Вшиллаб нутқини тугатар мамнун,
Тириоги учидан заҳар сизади.
Тулки нусха узун тумшугин сузиб,
«Тепа»га ажойиб хатлар ёзади.
Чўчиб тушдингиз-а,
«Ҳаммом»га кириб —
Покиза бўлмаган, ўша, ҳа, ўша.
Танидингиз — қаллоб,
Бир челак ахлат,
Олиб келиб тўккан «озода» ўша.
Қўлингиз асабий титради, кескин
Совуқ маузерга чўзилди шартта.
Сизни ўрамоқда машъум соялар —
Қани, отинг тезроқ, ўқ нега битта?

Сиз дилда яшайсиз,

У — ертўлада.

Тантана қилади баъзида баттол,
Кеча қаҳ-қаҳини эшитиб турдим.
Қандайдир конвертга арини солиб,
Почта қутисига ташлади, кўрдим.
Кимни чақар экан булғаб номини,
Нафратим аланга олгани маҳал.
Исковуч ит каби ёнимга келди,
Ҳиринглаб, жилланглаб бошлади суҳбат:
— Ҳой, деди йигитча дорилфунунда
Диплом ёқлагансиз, ҳа, яшанг балли.
Тўгрисини айтинг, бирор домлага
Минг сўм берганмисиз сиз ҳам, ақалли...
Дилингни кавлайди тили белкурак
Ботиб кетар учи этга, энгакка.
Тўр ўрайди манфур ўргимчак мисол,
Тишлагиси келар фақат юракдан.

Сиз дилда яшайсиз,

У — ертўлада.

Давр олға босар келажак тамон,
Муҳташам иморат кўтаряпмиз.
Залварли қадамлар остидан баъзан,
Тешик топиб омон қолар галамис.
Нураган калласи, билч-булганч кўзи,
Бургадай жон сари сакрашга тайёр.
Балчиқранг дажжолдай бадбўй юзлари,
Қўллари сиртмоқдай,
Бармоқлари дор.
Бадбин ниятларин кемириб яшар,
Илон уясидан ошайди овқат.
Қуриллаб-қуриллаб осилар кунга,
Билмас, ҳалок булар қурбақасифат.

Сиз дилда яшайсиз,

У — ертўлада.

ҚАДИМГИ ҚҰШИҚ

Тоғларнинг елкасини қамчилар суворийлар,
Пишқириб оқар дарё —
Қояларнинг забони.
Пайдо бўлар сарҳадда чақчайган арабийлар,
Ҳансираб чопар отлар —
Биттагина осмони.

Тош бўлиб қотиб қолар ёлқинли кўпиклари,
Қотар оғир харсангдай.
Кишнаётган аламлар тўкилади дарёга,
Сузиб кетар наҳангдай.

Наъра тортар суворий тоғларнинг елкасида
Йўлбарслар берар садо —
Қаҳрамонлар овози.
Чинорлар эгилади ўйнатиб найзаларин,
Кўпирар кўҳна тупроқ —
Аждодларнинг даҳоси.

Бедубулга, ялангоч нафратлар келар додлаб,
Ярадор армонлари.
Далаларни тўлдириб оқиб кетади титраб,
Иссиққина қонлари.

Термилади шафаққа горлардаги аёллар,
Арқон қилар кокилин.
Улоқтирар кексалар душманга ҳассасини,
Кампирлар отар тилин.

Суронлар саси кетар тошлоқ ерларда чангиб,
Бурқсирайди тўзони.
Чодирини бурдалаб қайтиб келади қуёш,
Ёруғ Ватан осмони.

Беғубор тинчлик қўнар қиличлар дастасига,
Рангсизгина капалак.
Тиниб қолар жанггоҳлар, душманлар қалласида
Уруғ қўяр чим, печак.

Суворийлар тоғларни боғлаб қўяр заминга,
Сархушлик жўш уради.
Муҳаббатни талаба сикларида қовуриб,
Аёллар пиширади.

* * *

Қийналиб кетасиз, кўнгил оч қолар
Севгига, меҳрга.
Ёлғизлик — тошбақа судралади,
Етолмайди эшикка, дераза, шифтга.
Кўксингизда пиқ-пиқ йиғлайди юрак,
Раҳмингиз келади.
Сиз ҳам йиғлайсиз:
«Мен сени сотаман севгига,
Мендан қутуласан».
Кўчага чиқасиз,
Кўчада кун — олов!
Кун — роҳат!
Кун — қон!
Сиз гамгин термиласиз
Одамларга, дарахтларга, магазинларга...
Секни, оҳиста қўшиласиз
Бу телба тўлқинларга,
Бу телба ёлқинларга.
Кейин симёгочга ёпиштирасиз эълон:
«Дилим севгига сотилади!»
Ва интизор кутасиз пок лаҳзаларни,
Улар етиб келар, етиб келади.
Кимдир шивирлайди: «Уни менга беринг»,
Илтижо қилади: «Оҳ, менга беринг.»

Сиз дилни ўрайсиз шу илтижога,
Қўлига берасиз, қўлига унинг.
Шахло кўзларида кўрасиз маъсум
Заррин тўлқинларда оққан кемани.
Сўнг қайтиб келасиз уйга бежавотир,
Ҳам хурсанд, ҳам беҳол, гамгин қимирлаб:
Эшикка, дераза ва шифтга
Айтасиз оҳиста титраб, шивирлаб:
«Бир қиз олиб кетди уни узоққа,
У қизнинг қалбида кундай оқади.
У бахтдан кетади энди семириб,
Қиз уни муҳаббат билан боқади».

* * *

Укам Абдуманнонга

Қора чакмон кийган тун
Чакмонини қоқади.
Ёнғоқ дарахтин силкиб,
Ёнғоқчалар чақади.
— Тишинг огриди, ахир
Тишлаганинг юлдузча.

Қора чакмон кийган тун
Судралади тортилиб.
Ёнғоқ дарахтга аста,
Қолар қўли осилиб.
— Қўлинг огриди, ахир
Ушлаганинг шафақча.

Қора чакмон кийган тун
Ёзиб қўяр чакмонин.
Катта қозонга аста
Солиб қўяр осмонни.
— Куйиб кетасан, ахир
Солиб қўйганинг қуёш.

* * *

Елғизлик, телбалик, бир орол...
Муштдай кабутарга бир армон.
Ұйлайсан дунёда зўр қирол —
Наҳотки Робинзон, Робинзон.

Ўзни афсонага берасан,
Оролга етасан тахтада.
Кунларни тош каби терасан,
Йилларни соласан халтага.

Эчкилар калака қилишар,
Қушлар чўқиб кетар бурнингни.
Тўлқинлар дилингни тилишар,
Хўл қилиб қўйишар ўрнингни.

Сен ҳафа бўласан, хўнграйсан,
Крузони қидириб, дилдираб.
Дарахтлар учида ухлайсан,
Товушлардан қўрқиб, қалтираб.

Елғизлик, телбалик, шўр тақдир
Муштдай кабутарга бир армон.
Сен сигиниб келган оролдан
Кетиб қолган экан Робинзон...

* * *

Қайси кун —
Гиёҳлар темир бўларлар.
Қоялар босқонга,
Ой темирчига айланар.
Таёқлар болта бўлади — у кун

Япроқлар ўқ бўлар,

Шамоллар ўқдон.

Менинг ҳам кўзларим бир нима бўлар —

Ё қалқон,

Ё камон,

Ё сопқон...

ҚУШИҚ ҲАҚИДА ҚУШИҚ

Бақалар куйларми қўшиқларини,
Бужмайган қулоқдай нилуфарларга,
Куйларми тебраниб, сархуш куйларми,
Куйларми ит-итга, харлар-харларга?

Гўзал майсазорнинг ҳидлаб ҳидини,
Сурувлар тўзондай тўзғирми мамнун,
Тоғлар қояларни силкитиб ўйнаб,
Гумбурлаб куйларми, бешафқат ҳар тун?

Бешиқдан йиқилиб кетган гўдакдай,
Шарқираб, ингалаб тўларми сойлар,
Эмизик қидириб булутма-булут,
Куйларми думалаб ўн кунлик ойлар?

Оҳ, қўшиқ! Воҳ, қўшиқ! Дод, қўшиқ!
Дунёдан жилмайиб нетайлик.
Жон ҳаёт! Қон ҳаёт! Жон ҳаёт!
Кетайлик, жилмайиб нетайлик.

Қабоғим устида ухларми илон,
Тунлар шўх рақсидан кўраманми туш.
Тамоғим тубидан келмоқда чаён,
Заҳарлаб тилимни, дилимни на хуш!

Куйлашдан тинарми равон, оҳангбоз
Дунёда ягона ошиғим — юрак.
~~Қарғалар еярми булбуллар тилин,~~
~~Бўларми дарахтнинг барглари гижжак?~~

Шеър латиф! Шеър азоб! Шеър азоб!
Дунёдан жилмайиб кетайлик,
Жон ҳаёт! Қон ҳаёт! Жон ҳаёт!
Кетайлик, жилмайиб кетайлик.

Тошбақа еярми қуш ўпкасини,
Товус патларини узарми шамол.
Найсон тошқинлари ҳар кеча хурсанд,
Куйларми шиддаткор, куйларми хаёл?

Юлдузлар қўнарми қабртошларга,
Чигиртка куйларми каклик бўғзидан,
Ашула чиқарми синдириб тишни,
Қуш бўлиб учарми қалбим оғзидан?

Шеър латиф! Шеър азоб! Шеър латиф!
Дунёдан жилмайиб кетайлик.
Жон ҳаёт! Қон ҳаёт! Жон ҳаёт!
Кетайлик, жилмайиб кетайлик.

ЎТИНЧ ҲАҚИДА ҚУШИҚ

Шоберди бахшига

Тўлишган далалар беради ҳосил,
Гул тишлаб Бойчибор баҳорга восил,
Тоғларнинг кулишин туйди-ю, гофил,
О, кўнгил сув бўлди дўмбира-дўмбир,
Торларнинг тортилсин, зорлатиб кулдир.

Алпомиш кўйлаги — ёйилган осмон,
Барчиннинг қошлари — тортилган камон,
Кўзини ёй қилиб отди қай томон,
Айт, сенга тегдими дўмбира-дўмбир,
Торларинг тортилсин, зорлатиб кулдир.

Қўлимдан ушлади о, ким бу — Чамбил,
Тутқазди, кўтар деб каттакон замбил,
Бир дона кивриги бунчалар ҳам зил,
Айт, қандай кўтардинг дўмбира-дўмбир,
Торларинг тортилсин, зорлатиб кулдир.

Бағримга ўт қалаб тутатган ипак,
Қизгина қасд айлаб отдими кесак,
Мўлжали аниқми, чил-чилми юрак,
О, жоним қадоқла дўмбира-дўмбир,
Торларинг тортилсин, зорлатиб кулдир.

УМИД ҲАҚИДА ҚЎШИҚ

Ғазабдан тинганда довул томоғин
Кесади шамоли жийрон туёғин.
Қудуғи қум тўла, чиқолмас оҳим,
Қучоғим кимсасиз.

Илонлар ўтади ёнимдан шошиб,
Томирим юракдан ўрмалар қочиб.
Кўзларим беркинар қабоқдан тушиб,
Қучоғим кимсасиз.

Нақадар соғиндим сизларни қорлар!
Умидим — битта нон, секин моғорлар.
Сўраса бераман ҳатто қарғалар,
Қучоғим кимсасиз!

Қирқта жой қўйдим-ку, ахир тайёрлаб,
Жонимни поралаб этдим қирқ бўлак.
Қирқта қотилимни қачон етаклаб —
Келасан, севгилим?

* * *

Булбуллар мастона кашта гуллариди,
Сўзана четида ухлаган лайлак.
Дарпарда ортида шамол кўпиртирган
Бир коса шарбат.

Сен ич-ей, очилиб кетур дераза,
Баҳор кула бошлар чумчуқ инидан.
Сенга мусичалар ясар зинапоя,

Япроқдан,
Ғани туш!

Адирлар кўксини кесиб беради,
Оҳиста ўлтириб учамиз баланд.
Биз учун ҳумолар донлар теради
Маъво салтанати далаларидан.
Шафақлар хонатлас янглиғ ёйилур,
Дутор чертиб аста порлар қаҳқашон.
Қўшиқлар айтилуру сенга аталган,
Сен ишон.

Оққушлар парёстиқ берар келтириб,
Етти қават кўрпа тўшайди товус.
Шундоқ ёнимизга қўйиб кетади,

Ой тилла фонус.

Тиззангни қучоқлаб боқасан дилгир,
Соатга қарайсан кулимсирайсан:
Кеч бўлди, соат бир...
Булбуллар йиқилар кашта гулларидан,
Сўзана четида ўлади лайлак.
Дарпарда ортида шамол гувиллар,
Коса тўла ҳасрат.

ЭНГ КҰХНА ҚҰШИҚ

Ұрам-ұрам соч ётади,
Соч ётаду.
Ғарам-ғарам тош ёнади,
Тош ётаду.
Кўр, кўр милмилак¹.

Чуқур-чуқур кўл бўлади,
Кўл бўладу.
Баланд-баланд йўл бўлади,
Йўл бўладу.

Йўғон-йўғон ғам бўлади,
Мўл бўладу.
Кўр, кўр милмилак.

Тирмашдиму тоққа чиқдим,
Қучоқладим кўлга чўқдим.
Тишга қўйиб йўлни чақдим,
Изларинг ёрилмади.

Милмилагим кўр эди,
Кўр бўлганим кўрмади.

ВИСОЛ ҲАҚИДА ҚҰШИҚ

Йиғладим. Ҳовучим тўла сув бўлди,
Тишимдан қон сизар, юрак — чанқовуз.
Бошингни эг жоним, мажнунтол каби,
Бу ҳовуз.

---

¹ Милмилак — мойчироқ.

Пичирлаб лабларинг сузмакдадирми,
Ушатиб ташланган ўзимми буткул.
О, нечун изиллаб йиглади, айтгил
Бул-бул.

Қарагин янчилган осмон сепилди,
Зарралар санчилди аччиқ куйдириб.
Бир қозон атала агдарди кеча
Ўкириб.

Чиппа-чип ёпишиб фарқ бўлдикми-ей,
Этимиз тутшиб биргамиз, битта.
Бизни қиймалашга улгурмайдилар,
Ахир бу эртаакки!

Йиғладим. Йиғладинг. Ҳовуч сув тўла,
Тишлардан қон сизар, юрак — чанқовуз.
Эгилсак сочимиз чирмашибди-я,
Қўшилиб кетибди
Кўзимиз.

УЛАЁТГАН ҲИНДУ ҚЎШИҒИ

Шунчаки,
Вигвамамга руҳлар қоровуллик қилмаган
эди.

Шунчаки,
Хотинимни сотмадим тутқинликка.

Шунчаки,
Тескари оққим келди Амазонкадай.

Шунчаки,
Шилиб ололмадим тонг терисини.

Шунчаки,
Каллам қуёш каби ягона эди.

Шунчаки,
Уни инъом этолмадим ўзгага.

Шунчаки,

Душманим кулаётганда,
Кулгусин кўтаролмадим.

Шунчаки,

Қон қўмсаб занглаган ханжаримни,
Юртига жўнатдим.

Шунчаки,

Уни санчиб қўйдим юракка.

ҲИЖРОН ҲАҚИДА ҚУШИҚ

Ҳижрон қиш тунидай чўзилганида,
Кунлар кўк бағридан узилганида,
Ешим пиёладан сузилганида,
Соғинчдан дил тўлиб бузилганида —

Капалак қонини топинглар менга.

Еллар судраб кирса мени боғларга,
Сарғайиб тўкилган тиллар қарғаса,
Мени остонада чанглар тупуриб,
Висол келтирмаган йўллар қарғаса —

Капалак қонини келтиринг менга,

Хайру эҳсонларин тўкканида ёз,
Ҳидлаб бугдойларни семирса август,
Чумоли иннида йўқолган хасдай
Қолсаму ҳеч кимса тутинмаса дўст,

Капалак қонини беринглар менга,

Тоғларнинг даҳани бўлса агар ғор,
Фалакка чирмашиб ўрласа буғи,
Бу қадар армонга чидай олмасам,
Кўзимда муз каби эриса йиғи.

Капалак қонини ичиринг менга.

ҚАСАМ

Фаромуш боғларда солланиб маҳзун,
Заррин сарполарда, давлати фузун,
Қалбимга едирар нон ҳамда тузин,

Ё жоним муҳаббат,
Сим-сим-эй, сим-сим,

Мабодо алдасам, қўлларим синсин.

Ўткинч тилакларда болалик бадбахт,
Севгининг номидан ёзади тилхат.
Агарда яшасам қалдирғочсифат,

Қизғалдоқ энамдир,
Сим-сим-эй, сим-сим,

Мабодо алдасам, қўлларим синсин.

Ортимда чўл дедим, кўрсам, Бадахшон,
Қадимий тангадай беҳамён, бешон.
Ўзимни изласам — мендан йўқ нишон,

Ал-амон мен қайда,
Сим-сим-эй, сим-сим,

Мабодо алдасам қўлларим синсин.

Сўнгги дам ўзим-ла ўчакишсам, ҳай,
Соҳир кўзларингдан талаб этсам май,
Э воҳ, кекирдагим кесиб этсам най,

Пуфласам — куй ёнса,
Сим-сим-эй, сим-сим,

Мабодо алдасам юрагим тинсин.

ХАЁЛ

Мусаллас эрийди каклик сувдонида,
Лойқа ариқларда кўпчийди асал.
Ҳайрат эшигида бизни кутмоқда,

Ўттизинчи февраль.

Шаффоф кўзаларга бода тўлади,
Симириб ой сари учади қабоқ.
Сочингга оловлар тақиб кулади,

Момақалди роқ.

Бошингни тебратиб қўшиқ куйлайсан,
Бўронлар дойрадай хуш чалинади.
Қушлар тумшуғила тикиб берган
Айтгин, туманданми никоҳ кўйлагинг?

Нега индамайсан, гапинг рост дегин,
Ё кийган кийиминг изгирин-жулдур.
Ҳайрат эшигида бизни кутмоқда
Бир пари қўлида шода-шода дур.

Нега индамайсан?

Карнайдан отилган овоз елники,
Учади зангори суронлар билан.
Тулпор гижинглатган оқшом бир дона
Гул берар чиқариб бизга қўйнидан.

Нега индамайсан?

Бизни само суяр хуррам бўламиз,
Гар тошга йиқилсак, тош бўлар гилам.
...Мен баъзан кўп гапираман, не қилай,
Бахтиёр яшагим келар сен билан.

Каклик сувдонида эрир мусаллас,
Лойқа ариқларда кўпчийди асал.

* * *

Мовийлик қудуғида рақелар тугаганда,
Елғизлик арқонини бўйнимга ўраганда,
Кимдир Абдувалини оҳишта сўраганда,
Қўшиқчи бўлсам эди, лоақал, бир созанда.

Каптарларим, каптарлар ҳай-у, ҳаю, ҳай-ула.

Бармоқларимни боғлаб қўёшни судрасайдим,
Қоронгу ерда ёниб, кул бўлиб титрасайдим.
Тугар пайтимда ногоҳ, мени сен чорлаганда,
Қўшиқчи бўлсам эдим, ҳеч бўлмаса созанда.

Каптарларим, каптарлар ҳай-у, ҳаю, ҳай-ула.

Ададсиз манзилларим боумид оққанида,
Қаттиқ тиканларини қалбимга қоққанида,
Томирларим шимсам-у, ҳаётга бўлиб банда,
Қўшиқчи бўлсам эди, ҳеч бўлмаса созанда.

Каптарларим, каптарлар ҳай-у, ҳаю, ҳай-ула.

Хаёлим ойнасидан недир учиб кетганда,
Севгимни мумиёлаб тушлар қочиб кетганда.
Муҳаббатим ўзимдан сўраганда ризолик,
Қўшиқчи бўлсам эди, ҳеч бўлмаса созанда.

Каптарларим, каптарлар ҳай-у, ҳаю, ҳай-ула.

* * *

Самарқанд мени баҳорда чақиради,
Минорлар юради галалациб.
Дарғомда уйғонган балиқлар бақиради,
Камалаклар қувлашар ранг талашиб.

Боғлар гуркирайди, осмон ҳам гилт-гилт,
Бир йиглаб олади, кулар қалдираб.
Қушлар гурросига мўлтираб мўлт-мўлт
Шаҳарга киради қирлар галдираб.

Ҳай-ҳайлаб томларга чиқар одамлар,
Дўппиларга тўлар юлдузлар нури.
Тизилиб рақс тушиб берар оқшомлар
Кундузларга фонус кўтартиришиб.

Фақат Самарқандда шундай бўлади,
Кимдир туғилади, кимдир ўлади.
Туғилгани бўлар албатта ошиқ,
Ўлгани албатта ошиқ бўлади.

Самарқанд мени чақиради бир кун,
Сочларин куйлатиб мажнунтолининг.
Кўкрак қафасимни ёриб бораман,
Қон пуркаб юзига шамолнинг.

ФАЛСАФА

(Миртемирни эслаб)

Замин, қорнинг тўярмиди сенинг,
Кўзим тўярмиди менинг тупроққа...
Юлиб олаяпман гулларни —
Қуёшнинг тилида гапирганларни:

«Мана у, о, қандай майин,
Мен қалбимни кесардим шундай.
Майин-майин, оҳ, қандай майин.
Ўлмоқ лаззат!
Тўғилмоқ лаззат!»

Сен эса йиглаяпсан, мажнунтол,
Йиглама, биз узун яшадик.
Ўраниб граммга, миллиметрга,
Биз миллион лаҳзани,
Миллион сукутни,
Сақлаймиз мавжланиб шу Ерда.
Замин қорнинг тўярмиди сенинг,
Менинг кўзим тўярмиди тупроққа.
— Отелло, бу сенинг хотининг эмас!
— Гамлет, бу сенинг отанг эмас, йўқ!
— Гомер, бу сенинг кўзларинг эмас!

Бу бойчечак!

Бу чиннигул!

Бу -- ер!

«Мана у, о, қандай майин,
Мен қалбимни кесардим шундай.
Майин-майин, оҳ, қандай майин.
Ўлмоқ лаззат!
Тугилмоқ лаззат!»

Тугилган бўлсам мен ўзга ўрнига,
Сен ўлган бўлсанг гар бегона учун,
Мен — гўдақ, тикан бўлай илон инида,
Сен — кекса, қопқоқ бўл илон инига.
Ахир сенинг бошингдай қалқийди-ку, ер.
Ахир менинг бошимдай қалқади-ку ер.

Юракка киприкни ботириб,

Ёзилар энг сўнги гўзал шеър:

«Мана у, о, қандай майин,
Мен қалбимни кесардим шундай.
Майин-майин, оҳ, қандай майин.
Ўлмоқ лаззат!
Тугилмоқ лаззат!».

МОЗНИНИНГ ИУЛЛАРИДА

Қариб қолди тушмагур,
Жағида майса забон.
Кишнайти ел қудуқда
Таралар бераиғ осмон.

Аравакаи дўриллар:
— Қариб қолди тушмагур...
Хуркар тоғ соялари,
Ҳар, ҳур, ҳур...

Аравада бидирлар
Сайроқи чигирткалар.
Шафақнинг чизияида
Куйлайди филдираклар.

Ғижир-ғижир, ғиж-ғиж,
Ғаму алам виж-виж.

Қари от аравани
Судраб кетар олмега.
Сўқмоқлар таққиллайди
Тошларга урилиб тақ.
Учаётир арава
Ваҳ, ваҳ, ваҳ.

Қариб қолди тушмагур
Қилтаноқ тамоғида.
Филдирак ғирчиллайди
Юлдузлар сўқмоғида.

Ғижир-ғижир, ғиж-ғиж,
Ғаму алам виж-виж...

* * *

(Айнийни эслаб)

Майдонга етгунча етти минг қарич,
Етмиш минг оламнинг нақли, ҳикмати.
Тўкилиб ётибди,
Териб олсанг, бас —
Сен ҳақсан!
Етмиш минг биринчи олам эгаси...
Уйингда олма бор,
Узум, ҳоказо...
Нақшин дарвозада тилсим яширин,
Қайси бир гадодан қолган халтада —
Қулларнинг оғзи бор, тугунча — қорин.
Токчага терилган тавоқчаларда
Қонхўр амирларнинг шилпиқ кўзлари,
Битдай сўриб ётар мамлакатининг
Мурдадай оқарган орзуларини.
Ғиштлар қия боқар,
Ғриқларидан
Мўлтайиб майсаранг қўлин чиқарар —
Афти пачоқланган,
Бағри эзилган,
Қалби минорлардан узун одамлар...
Майдонга етгунча етти минг қарич,
Тўзон кўтаради нафас, ҳовурлар.
Тилингдан етти минг томган томчини
Ялаб муродига етур гаюрлар.
Айтдинг — ўладурсан,
Айтмасанг тамом —
Танангни сен кимга кетасан ташлаб.
Зиндонда тонг қусган гўдакларингга —
Бешиқдир елкангда бўзлаган калтак.

■ ■ ■

Най товуши бурдалар саҳроларнинг бағрини,
Нор бўйнига ўралган қўшиғи бор ҳудуднинг.
Чўкиб кетган челада занглаган қудуқ суви,
Томи лою, девори тош уйлари бор вужуднинг.
Ёриб ўтмас деворларни гармсел тўзонлари,
Ҳамон недир гапиради қулоғига Широқнинг.
Қари туя лўкиллайти асрлар нарёғида,
Ўркачига миниб олган дунё исми фироқнинг.
Чакиллаб чакиллайти,
Томдан томади ҳаёт.
Тоғора тўлиб кетар —
Сенинг омадинг, ҳаёт.
Най товуши бурдалар саҳроларнинг бағрини,
Зулматнинг қалъасидан соялар берар садо.
Уфқнинг чизигида ланг очиб дўконини,
Дунёни сотар ҳамон савдогар қавми наҳот!

Бир газ атлас — камалак,
Бир кўйлаклик шодлик бу.
Бир газ нафан қайғуга,
Қолганига у-ю, бу.

Най товуши бурдалар саҳроларнинг бағрини,
Улуғбек руҳи кезар тунларнинг шарпасида.
Самарқандга термилиб, одамларнинг устига
Юлдузларни тўкади титраб тоғорасидан...

МУБОЛАҒА

Боғларда тинч бошпана топган
Бодлар тинглар ойлар арзини.
Заррин кокилларини кесиб
Қуёш тўлар зулмат қарзини.

БЕШИК

Ҷимирлади, жимирлади,
Аста-секин шивирлади:

— Шип-шип...

Хахолаб кулди ялпиз,
Диккиллаб чиқди чечак:

— Шип-шип...

Қўшиқ айтади бешик,
Бешикда ухлар қўшиқ:

— Шип-шип...

* * *

Қиш кулбаси, қўмсаб қирғинни,
Итдай қувиб изғиринларни,
Муз чанада еларди ўғлон —
Қаҳри қаҳратон.

Олисларда қуёш кулбаси,
Сайраб ётар сурурлар чаҳ-чаҳ.
Гул кулишни ўрганар бир қиз —
Гулиқаҳқаҳ...

НИСБИЙЛИК

Шаҳар.

Минора гапиради:

Гарданим йўғон,

Осмонни кўтариб турибман.

Шаҳар.

Чумоли гапиради:

Оёғим енгил,

Осмонга ҳам етиб борибман.

* * *

Минорларни соғинган лайлак,
Кийиб келар янги оқ кўйлак.
Айлантирар бетиним паррак —
Осмон, осмон.

Кашталарин осар камалак,
Ипин узиб учади варрак.
Чапак чалиб елар елвизак, —
Ажаб, ажаб.

Регистонда ечинар оқшом,
Юмшаб, тўшак бўлар кенг майдон.
Ўрдан ошиб ўтолмас Дарғом, —
Наҳот, наҳот?

Бу ерда мен, юрагим ҳалак,
У ерда сен, оғриган кўкрак.
Ўртамизда ҳижрон чирпирак, —
Ҳамон, ҳамон.

Минорларни соғиниб лайлак,
Кийиб келди янги оқ кўйлак...

ЭРТАК

Аёл эҳтиёткор, ақлли эди,
Ҳар тонг шамолга тутарди кўкрак.
Уйғотар эдилар сўқир хўжани
Оғир занжирларда кучуклар титраб.

Аёл эҳтиёткор, ақлли эди,
Ҳар шом шамолга очарди эшик.

Уйғотар эдилар соқов хўжани
Оғир занжирларда кучуклар ғингишиб.

Аёл эҳтиёткор, ақлли эди,
Айтарди шамолга севишин аста.
Қаргаб қулоқлари оғир хўжани
Оғир занжирларда... кучуклар эснар.

* * *

I

Омочлар тишлайди далани,
Элакдан тўкилиб кетар шом.
Тунларга беланар чумчуқлар.

Айланар тегирмон тошидай,
Айланар ой сиғмай фалакка.
Осмонга сочилар юлдузлар,
Муҳаббат ёпилар юракка.

Омочлар майдалар далани,
Элакдан тўкилиб кетар тонг.
Куйлайди бахтиёр чумчуқлар.

Айланар тегирмон тошидай,
Қуёш ҳам безавол йиқилиб.
Кундузлар нур экар, нур экар,
Дастасиз кетмонга тиқилиб.

II

Омочлар майдалар далани,
Дунёни майдалар фалак — жим.
Ҳаётга беланар одамлар.

Кулгини, йиғини, аллани
Майдалаб яшайман бедармон.
Қўшиқлар қўйилган лаҳзада,
Юрагим бўлади тарозбон.

* * *

Қорлар куйлаб кетди,
Қуёш элида,
Мен сенга битмадим бирорта мактуб.
Қаримсиқ февралнинг ярим белида
Баҳор келиб қолди,
Баҳор келди-ку!

Ёмғир куйлаб кетди, ёмғир мусиқа,
Мен сени кўрмадим тушимда ҳатто.
Бегам севгилимнинг титроқ қўйнида,
Ерга қувғин бўлган мен — Одам Ато.

Осмон куйлаб кетди, осмон мусиқа,
Кенгликлар куйини кетди басталаб
Эски бир дафтардай хазонлар мунглиғ,
Мен эса қаттиқман, менман баҳсталаб.

Мана ёз куйлади,
Чирилдоқдай шан.
У ҳам ўтиб кетди ўткинчи айём.
Дилим жом ўрнига дийдор тилади;
У — Хайём бўлмаган Умар Хайём!

Ахир мусиқаман, мен ҳам мусиқа,
Тўрт мўъжаз сатрга бўламан оҳанг.
Тўрт мўъжаз сатрга бўламан садо,
Чертсам юрак рубоб, томири таранг:

— Бизни қувладилар, азизам, севгим,
Тўқизта фалакда топмадик макон.
Самовий чодирга яшириндик биз,
Аммо қирқиб қўйди қисқичбақа — тонг.

Армон мусиқадр,
Ғамгин мусиқа!

СЕН КУЛСАНГ

Бутоқлар гул тугиб бораверади,
Тошлар ўзини отиб ёраверади,
Чақмоқлар бир-бирин ураверади,
Сен кулсанг ярим тун...

Тиканлар нозланиб тўкилаверар,
Булутлар тортилиб сўкилаверар,
Қушлар кўзин юмиб йиқилаверар,
Сен кулсанг ярим тун...

Дупурлаб оғзимга келади юрак,
Қисилган лабимни кесади бешак,
Шунда ҳам барибир ўлмасам керак,
Сен кулсанг ярим тун...

* * *

Субҳлар ҳўплайди патли ҳавони,
Бир кун ёлгончилик қилади апрель.
Мен сенинг келишинг ҳеч истамайман,
Бироқ кел.

Зар ип эшаяпти ёғдулар томиб,
Зим-зиё ҳовонча эзғалайди ун.
Қавиб, тахлаб қўйди шойи кўрпани
Сен учун тун.

Жарангдор сочинг ҳам бўлар пўнакли,
Тиллақош топилар кўк сандигида.
Уч газ булут кесса бўлар чимилдиқ,
Висол тоғида.

...Киприкка илинган шабнам чўғдайин,
Бир кун ҳақиқатгўй бўлмади апрель.
Мен сенинг келишинг ҳеч истамайман
Бироқ кел,
Эшитяпсанми?

Анбар инъом этар сенга чечаклар,
Тобе мамлакатдир сенга хуш чаман.
...Мен эса чимилдиққа кираман-у,
Тиззанга бош қўйиб йиғлаб оламан.
Эшитяпсанми?

Гирдоблар чулғайди патли ҳавони,
Бир кун ўзим каби лақмадир апрель.
Мен сенинг келишинг ҳеч истамайман
Бироқ кел.

* * *

Сирли бандаргоҳда қуюқ туман,
Олмос лангар,
Биллур кема.
Зарбоф қўйлак кийган дарға — мендирман,
Эй, гул кетасанми мен билан.

Кумуш тўлқинлар тебранишида,
Шаффоф манзилларнинг бешиги ишонч.
Сенга кечалари аллалар айтиб,
Тонглари бошингдан сепаман қувонч.

Бўрон томоғидан омон чиқамиз,
Саболар шаҳрига етамиз албат.
Вафо ришталарин сувдан тортамиз,
Ўлжамиз бўлади жоним — муҳаббат.

Қўзингни юмгину қучоғимга кир,
Юрагим мушкидан бўйланар юзинг.
Бу уй — атиргулнинг тушиникидир,
Ёп-ёруғ, чироғи — булбулнинг кўзи.

Эй, гул кетасанми мен билан?

* * *

(Ҳофизга)

Соҳибдилим — дилоро,
Аййит тўхтасин карвон.
Най пуфлаган қуюннинг
Энасими биёбон.

Соҳибдилим — дилоро,
Қайда у чашма гирён.
Жилга бўлган кўнглимни
Қуритиб бўлди мижгон.

Соҳибдилим — дилоро,
Кўзим менинг қулфмидур?
Очиб нигоҳим чиқса,
Чолган қилич зулфмидур.

Соҳибдилим — дилоро,
Қақнус гулхани қани.
Бор бўлса юзга суртай,
Ўтини ё кулини.

Соҳибдилим — дилоро,
Кўп риёзат чекдим-ку.
Ўзим кетдим. Йўлингга
Тоқатимни экдим-ку!

Соҳибдилим — дилоро,
Васлинг саробми, рўё.
Ҳофиз эмасман, ишқда
Абдувалиман гўё...

Соҳибдилим — дилоро!

■ ■ ■

Хонтахта нотинч дачондан бери,
Устида чиққилар соат бетиним:
Чиқ-чиқ-чиқ...
Телевизор томоша кўрсатаверар,
Радио жаврайди.
Китоблар мудрайди жавонда:
— У ўқимайди.

Соҳиб каравотини тузатиб олар,
Узала тушади, чекар кетма-кет.
Бақалоқ ёстиққа бош қўяр:
— Муҳаббат, майли, кет...

Сарғайган газета пичирлар:
Тўртинчи бетда,
Бу дарднинг давоси ёзилган.

Бир вақтлар Парижда ошиқлар...
Шаллақи,
Дераза очилар шалақлаб.
Шамол бош суқиб ўтади:
— Нима гап?

Хонтахта нотинч қачондан бери,
Устида йиртилган қиз сурати бор.
Соат ҳам бетиним дегани-деган:
Чиқ-чиқ-чиқ...
Қаерга?
Тўртта оёғининг ҳаммаси фалаж...

* * *

Сут оққан кеча
Чақалоқдай сездим ўзимни,
Иссиқ ойни лабимга тутдим.
Сут оққан кеча
Мен кечирдим барча гуноҳларингни,
Қотил кунларингни кечирдим, замин.

Сут оққан кеча
Кўзим кўза,
Ўзим кўза —
Лим-лим қаймоғу сут,
Лим-лим суту қаймоқ...

Сут оққан кеча.

* * *

Марваридлар териб бераман,
Фақат, кўрсат менга кўнглингни...

* * *

Каптарлар чарх уриб учади,
Қараб қўяр Омонқўтонга.
У улкан от,
Қаноти синган
Ухлаб қолган уйғоқ жаҳонда.

Сағринига ўрнашган тошлар,
Кўзларини хўплайди пода.
Бешиди оқ туғли чавандоз
Кутар фалак қизин беҳуда.

Титрар баъзан тушларида у:
Қон йиғлатиб лолаларини,
Уни миниб кетар Самарқанд
Лол қолдириб болаларини...

МАЖОЗИЙ ТУШУНЧА

Айтмабмидим, коинот денгиз деб,
Айтмабмидим, чуқурликда яшашимизни.
Сузиб юрар улкан балиқлар,
Кўрармикан бошларимизни.

Айтмабмидим, бўй чўзаверсак,
Тикилсак ҳам бедов йўрғадай.
Улкан балиқларни ютган —
Улкан қарга
Бизни кўрмаган.

* * *

Қизғиш тўлқин кўк дарёсида,
Кўпирмоқда.
Бугдан кўприк солиб ажойиб,
Кетаётир кун.

Ечар кир кийимларини,
Сарҳадларни юборар бузиб.
Чўмилади...
Ойдан синар хира табассум.

Марваридлар балқир,
Ўтлар қимирлар.
Буғли кўприкдан жим ўтади кеча,
Гулгун либосининг куяр этаги...

Улкан дарбозага яқинлашади,
Бошин силкитади хайрлашувга.
Само дарёсининг бир чеккасида
Оппоқ бешик келар тебраниб сувда...

ДИЛМАРТ

(Инқилобнинг етмиш йиллигига)

1

Қадим Ўзиядан Ҳиндустон сари,
Шимол ёғдусидан Ҳимолай томон.
Орийлар қалқдилар телба, сарсари,
Томирларга боғлаб жону хонумон.

Аланга қўшилган тақдир омочи,
Шудгорлаб ўтилган ғадир далалар.
Телба карвонларнинг бўлди тилмочи
Қўрғонлар, ватансиз тинган аллалар.

Йўллар сўнгалларин қимирлатдилар,
Жарлар жағларини очдилар катта.
Тоғлар тошларини думалатдилар,
Сувлар қувладилар кўтариб халта.

Уюрлар қуюннинг тишлаб енгини
Дашту саҳроларда эдилар гир-гир.
Кимнингдир майсалар босди этини,
Кимнингдир бошидан пайдо бўлди қир.

Ўркачи шалпайган туядай қайғу,
Қизиган қумларда яширинган хум.
Ўрмонлар ичинда саргардон буғу —
Шамол ётиб олиб қўймоқда тухум.

Овисто, ҳайдагин подаларингни,
Семурғ, сув ташигин, Шива, нон ёлгин.
Кўксимга тиқмагин ходаларингни,
Эй дунё, ноумид этма, этмагин.

Ором ўлкасига етиб келарлар,
Қўналга топарлар, яшарлар мудом,
Шу ерда туғилиб, шунда ўларлар
Олий бахт, доною, фуқаро, авом.

Шу ерда тобланар овоз ҳамда соз,
Куй билан қорилган умр сарафроз.
Рухнинг маъниларин чақиб бирма-бир,
Етти қат осмонни танишар, ахир
Коинок ҳомийдир, юлдузлар шафиқ.

2

Бизга рискү рўз бер, Ахурамазда
Уруглик, итлару қушларни келтир.
Учоққа қамагин қизил оловни,
Биз билан ёнма-ён абадий ўлтир.

Қовуриб ташлаймиз қўйнинг сонини,
Илоҳий ичимлик топсанг ичамиз.

Маъқул кўрсанг агар галаёнларни,
Тайёрмиз, баридан бирга кечамиз.

Яхшиси, индама, депсир буқалар,
Ер титрар, бу кафтлар силасин уни.
Бир сиқим тупроқни ўшиб, уқалаб
Кўрайлик, буғдойнинг жилмайишичи.

Қудрат жамлайлик, йиғайлик сабр,
Қўй, бир оз яшайлик, хато, бехато.
Қорлар тушаверсин, тинмасин абр.
Сен борсан, биз асло бўлмаймиз адо.

Тўсатдан ёприлди қоп-қора булут,
Гурзисин синдириб, ўт қўйди додлаб.
Палахмон самодан отилди сукут,
Сағрини йиртилиб югурди отлар...

— Мана мен, Аҳраман, кимга керакман.
Қўлимда ногора, чалайми айтнинг?
Илонман, филдирман, қўтир тилакман,
Хатога бошлайми, мен билан дайдинг...

Қиличлар босқондан қонни шимирсин,
Камонлар мўлжаллаб олсин узоқни.
Кессинлар ҳалқумин, кеккирдағини —
Қутурган, ёшгина, семиз бузоқнинг.

Эҳе,-ҳей, бурғулар жангга чорласин,
Қалқонлар тўссинлар қуёш йўлини.
Тишлари ейилган онг гижирласин,
Ҳар кимнинг ёнида бўлсин ўлими.

— Бас, етар, алжидинг, қорангни ўчир,
Йўқол, ялтоқланма, фикри пажмурда, —

Деди-ю, ёвузнинг шаклин ўчириб,
Кечмишдан гап очди Ахурамазда:

— Овчилар гунг эди Тақалисойда,
Форнинг деворларин юзи йўқ эди.
Садо чиқармасди фалакда ой ҳам,
Қуёш гаранг эди, кўзи кўр эди.

Шер гажиб ташлаган падар суягин
Кўксига босганча қабилабоши,
Куи сайин илгарди ёниб кураги,
Юмшаб пичирларди тошдай бардоши.

Кўмир парчасини деворга суйкаб,
Эзгилаб ташларди галат туйгудан.
Бир куни мияси оғриди ачиб,
Сапчиб туриб кетди зилли уйқудан.

Нимадир қалтираб чиза бошлади,
Жиққа терга ботиб, ранги бўзариб.
Тизгинсиз оқарди аччиқ ёшлари,
Охир чўкка тушди — ҳолати ғариб.

Бу-рр-гут — тўлғонди овоз пардаси,
Бу-рр-гут — портлади тамоқда тилсим.
Бу-рр-гут — ёрилди тилнинг зардаси,
Бур-рр-гут — илк ифода этилган исм.

Сўзнинг кашфиётин этиб таанана,
Овчилар гулханлар ёқдилар улкан.
Сўйилди не-не ҳайвонлар яна,
Қурилди юз неча сирли анжуман.

Бургут деб аташди фарзандларини,
Бургут деб номланди қабилабоши.

Ер ҳам бургут бўлди, осмон ҳам бургут,
У — энди жамики борлиқ наққоши.

Шундай туғилдию улгайди илк сўз,
Илк меҳр, муҳаббат, ҳайрат жилоси.
Шу билан ўлчанди нишон-у, нуфуз
Ҳатто эзгуликнинг бутун баҳоси.

Бу эса ёқмади Аҳраманга ҳеч,
Алами қўзиди, хо-холади-ю,
Тўнғиз қиёфага кирди ва бир кеч
Горга шаббададай яқинлашди у.

Овчилар ухларди — туш маккор рақиб
Алдади, хавфдан бермади хабар.
Фақат ширамаҳал бўлдилар воқиф,
Ўғирлаб кетилган эди болалар.

Аёллар бўзлади, юлиб сочини,
Кампирлар бургутдан сўради мадад.
Овчилар ўткирлаб найза учини,
Отилиб чиқдилар, ҳаммаёқ нафрат.

У-чи, у — Аҳраман, қутлуғ Харанинг
Ҳаётбахш дарёсин қиргоқларида,
Саватга солинган болачаларнинг
Тиқарди муш гўштин томоқларига.

Боғларди энгакка қўй думбасини,
Қуённинг қонини зўрлаб ичирар.
Бошлардан сочарди тилла ақчасин,
Ҳар кун иялатиб бир чимдим шакар.

Саватлар чириди яралди махлуқ —
Юраги горат-у, чирик мияси.

Қабоқлар жойида бор-йўғи ёриқ,
Тийнати — дилмарглик, аблаҳлик касби.

Баттол руҳ опичлаб, битга-битталаб,
Бутун ер юзини берди бўлишиб,
Улар-чи, бариси иштаҳа талаб,
Неки бор, ер эди, ерди талашиб,

Бирдан жим бўлди-ю, Ахурамазда
Тишлаб тупурди жимжилогини,
Айтмади, яширди,
Бугга айланди,
Ўпиб ловуллаган ўчоқ чўғини.

Орийлар музлаган ёғочдай қотиб,
Нуқтадай санчилиб қолдилар тунга,
Асрлар мангулик қурувчилари,
Кўзларни ботириб ташлади мумга.

Нима бўлган эди,
Қилич қотил вақт?
Айтилмай келинган сирларни билдир.
Ўйгон тез, хабар бер, туркона битик,
Тилга кир, у пайтлар бормидинг Шумер?
— Кукунларни жамлаб ясайин тасвир.

— Ўйгондим, тош лавҳа берайми ўқиб?
— Кўргандим қўрқинчли эди у яра,
Гоҳ шишиб борарди,
Гоҳ борар қўқиб...

Қабилабошининг йўқолган ўғли,
Кимдир ногоҳ топиб обкелган пайти...
Ота нафасларин санарди ажал,
Сийпалаб танасин совутар эди.

Қий-чув кўтарилди — овчилар дарҳол,
Топилган ворисни олиб киришди.
Ота бош кўтарди, инқиллаб, алҳол,
Қўллари чўзилди, юзи тиришди:

— Болам, пешонангнинг шўри бормиди...
— Тўзон солдимикин шунча кўргулик.
Қучмоқчи бўлганди, қорачиқлари
Яхлади, ажини титради, тит-пит...

У ўғлини кўрарди, аммо
Ундан келган ҳид эди бошқа.
Сезди падар, рўпарасида
Турад мурда, вужуди қашқа.

Ўғил ваҳший ишшайди шодон,
Қарашлари харсангдай оғир.
Оҳ, деди-ю,
Падар берди жон.

— Гапир, лаънати, гапир!
Бегона де,
Махлуқ де,
Улмайтур, гапир...
Мурдани силкитди Ахурамазда.
Дўппослади:
— Қўрқоқ эмасдинг-ку, гапир!

— Қани тез, — бақирди дилимарг ўғил,
Жинларни ҳайданглар...

Гурзила, тўқмоқла (овчилар)
Ҳайдаб чиқаришди ҳақнинг овозин.
Баъзан фаросат тенг эшшакла,
Кунпаякун барча чегара.

Дафн маросими ўтди-ю, Дилмарг
 Ўзини хоқон деб қилдирди эълон.
 Қалъа қурдиртирди, безади ҳарам,
 Хизматкор сақлади ҳамда ясовул.
 Аммо учар эди тоғларда Бургут,
 Учар эди имон, поклик, номус, шаън.
 Сўйлоқ тишларини чархларди Дилмарг,
 Сассиқ баданига учуқлар тошиб,
 Жирканч ниятига изларди чора
 Ки, юлса Бургутнинг қанотларини.
 Бошин узиб ташлаб, кўрса мириқиб,
 Раҳмдил ҳудолар азобларини...
 Ғазабидан тутаб ётган чоғида,
 Аҳриман ишшайиб чертди бошига:
 — Унутдингми дарё қирғоқларида
 Шерик қилган эдим сени ошимга.
 — Бургутни ўлдир!
 Йўли мана бундай...
 Бургутни ўлдир!
 Дилмарг ишшайди.
 Ишшайди Дилмарг...
 Ўзини касалга солди-ю, додлаб
 Ўламан деганча тинмади, ўн кун.
 Ичида гўёки қутирди кўппак
 Вангиллаб, ангиллаб йиғлади малъун.
 Элга тушди гулу. Сайланди вакил
 Чоллардан. Ва улар кўтариб ҳадя
 Келдилар, Дилмаргнинг қошига бир-бир:
 — Хоқон меҳримизни обкелдик сенга,
 Бошинг омон бўлғай, давлатинг омон.
 Дардингга не даво?
 Айтгил, топайлик,
 Шифо бўлар бўлса олгин, мана жон.

Дилмарг башарасин бужмайтирди-да,
Қорнини чангаллаб, бурди лабини.

— Неча тун

Улуғ Бургут келди ёнимга,
Ҳолимни кўрди-да, деди у шундай:
— Кўзимни пайимга қўшиб қовуриб,
Қайнатиб хўплайсан, тузалгунг, йўқса...

Ҳалқингни бошига тушар кўргулик,
Ҳаммаси кетади битдай қирилиб.
Бизнинг кўзларимиз ўйсин аҳли эл!
Шудир бор-йўқ имкон...

Айтинг, не қилай?
Будир ҳукми олий, ҳукми худодир!

Чоллар кенгашдилар,
Қарорга келиб,
Дедилар: — Отангнинг руҳи қонингда,
Биз сени севамиз ҳам таянамиз.
Истаймиз, доимо сенинг ёнингда
Бўлсин, уйларимиз ва сағанамиз.
Шу имкон!

Эртаси Бургут ови бошланди. Шўрлик
Жонворлар тутилди. Қассоблар
Сўйдилар, ўйдилар...
Тўйдилар илк сўздан, илк муҳаббатдан,
Қовуриб, ғажилди эътиқод, меҳр.
Дилмарг ишшайди...

4

Минг йил Орийларни бошқарди Жамшид,
Минг йил тенгрилардан сўради тинчлик.

Тиланди юртимда бўлмасин совуқ,
Ўлмасин одамлар, гуллар, ўсимлик...

Қарилик келмасин ҳамда инқироз,
Ўн беш ёшда қолсин ота ва ўғил.
Ҳасад девлари ҳеч солмасин нифоқ,
Ҳеч ким хор бўлмасин қолмасин сағир.

Умрининг сўнгида Ахурамазда
Келди-ю, бошини силади унинг,
Деди: — Ёмонликни тўса олмадим,
Қаридим, сен каби битмоқда куним.

Мен минг йил илгари айтмаган сирнинг,
Мудҳиш кўланкаси келар ёприлиб.
Оҳ, бадбахт кунлари кўп экан ернинг,
Барига чидаркан эзгин, қорилиб.

Эшитдим нолангни, фиғонларингни,
Кўрсатай мен сенга энг сўнги карам.
Токим, бузилмаган пок қонларингни,
Булғаб, саситмасин бир ваҳшат, яра...

Икки чол Харага айлашди парвоз,
Хушнуд Воурукаш¹ тўлқинларида
Оқарди парилар ташлаган либос,
Ҳам олмос кукуни сепилган палос.

Либосни ёқишди, пайдо бўлди юрт —
Баланд қўргонлари эди ложувард.
Ўтлоқлари серўт, даласи серқут,
Ҳайвонлари кучли, кўринмасди дард.

Шоҳ мамнун,
Кўчирди фуқаросини.

---

¹ Афсонавий дарё.

Аёллар чиройли,
Эркаклар гўзал
Бўларди, ҳеч хаста бўлмасди, бироқ
Дунёдан ажратиб қўйилган эди,
Тўсилган эди у, ёпилган эди.

У ерга киролмас эди тутунлар,
Фақат ўтоларди дили бутунлар.
Лак-лак лашкарлару
Лак-лак қассоблар,
Лак-лак дилимарглар
Излар тополмас.
У ер энг сўнгги юрт, энг сўнгги давлат,
Энг сўнгги мамлакат ишғол этилмас!

5

Чумчуққа айланиб боғни кузатдик,
Қаргага айланиб боқдик далага.
Қирғийга айланиб шаҳарлар кездик,
Синчков назар солдик ҳар бир болага.

Бургутга айланиб боқдик дунёга,
Бургутга айланиб боқдик дунёга...

* * *

Ғира-шира тўплар қоронғу,
Нечук тилинг қонади, булбул.
Ахир сенинг севиклиларинг
Мен, у, гул...

---

¹ Ушбу шеърда «Овисто» афсоналари, унинг халқ версиялари ҳамда Тува фольклоридан фойдаланилган.

Фалак боғин боларилари,
Шима-шима этдими адо.

О-ооҳ, булбул.

Гулим порла, севмадик зое,
Қолади-ку, қучоқларда кул,
Қолади-ку ўчоқларда кул.

О-ооҳ, булбул.

Гира-шира қоронғу битур,
Чароғ оча ўтади сумбул.
Муҳаббатнинг кунлари қайда?

О-ооҳ, булбул.

ПУШКИН. 1837 ЙИЛ.

Хиёбон.

Чирт юмуқ чор-атроф.

Ҳурпайган бод.

Мўлтираб ўлтирар адашган ҳакка.

Бойўғлилар фасли.

Гужанак масофа йўлакда мизғир,

Юзларни ялайди дайди япроқлар.

Ғазаблар тишлаган чумчуқлар кардир,

Эшитмас, бақириб учар пичоқлар.

Хиёбон.

Сукунат — ваҳший...

* * *

Айланади фасл садоқатида

Сойдаги талвасанинг охири.

Харсангдай турибсан бетуйғу

Ёнингда сувларнинг тақдири...

Муздай сийналари мусаффо
Қатланиб очилар, ёпилар қайта.
Балиқларга рози,
Зулукка рози,
Фақат дуч келмасин калтакесакна.
Майлига, қайроқлар бағрида
Ирисин.
Ўтлари қурисин, қурисин.
Майлига беллари синса ҳам,
Шўр тупроқ кўмса ҳам овозин...
...Фақат чувалчангдай ҳайрат аломати
Ёйилиб, қисилиб парчаланеди кўкрак:
— Ойни ичиб қўйди лаънати,
Ойни ичиб қўйди калтакесак...

НОЗИМ ФАРЕДИ

Бу ердан аллақачон қушлар кетишган,
Бўш инлар хасин ғарамлар фаррош —
Шом.
Ғариб меҳмонхона,
Номи: Ҳиж-рон!
Янашга, куйлашга — вассалом.
Бу ерда аллақачон излар буғланган,
Гаранг булутларда оғир малоллик.
Ёввойи ўрдаклар ҳовузда пурғам
Йиқилган дарахтга қилар ғассоллик.
Бу ердан аллақачон кўнгил қувилган,
Маидалаб ташлаган тап-тахир тош дўл.
Жарда худди дордай турар осилиб
Бир пайт ошиқларла сайр этган йўл.
Бу ерда аллақачон ҳислар соврилган,
Дилфигор гулларнинг лаблари аччиқ.
Ўпиб қўяй десам қимирлолмайман,
Оёғим қучоқлаб тиржайр балчиқ.

Бу ерда аллақачон қўшиқ унўтилган,
Барча хоналарни қулфлаган армон.
Фақат — бир уйча,
Номи: Ум-мид!
Яшашга, куйлашга — вассалом.

СЕВИЛМАГАН АЁЛ

Кунлар ёзингизни тарк этиб қўйди,
Чироқ ёгдусида юзингиз ўчиқ.
Мўридай серучқун умид ёпилди,
Тутун йўқ.
Кулга айланибди хушбўй исириқ.
Довул музли тошлар юмалатади,
Эзғилаб ташлайди сўнгги ўтингиз.
Сочингиз томади, эриб кукуни,
Сочилади,
Зора толе топиб олса севгингиз.
Наҳотки?
Қошингиз нигоҳнинг қанотидай жим,
Қоқилади.
Учиб кетолмайди пешонангиздан.
Кўзингиз юлдузсиз қолган мунажжим,
Тўзғиган супурги осмонингизда...
Наҳотки?
Мадорсиз ўксиниб кўзгу олдида,
Нафратли, воз кечиб гўзал кийимдан.
Томоша қиласиз сийналарингиз:
— Не қилай эркакни соғиняпман.
Бир лаҳза...
Уялиб кетасиз қилмишингиздан,
Шошилиб киясиз либосингизни.
Эркаклар билмаган аёлий хўрлик
Фош этиб қўяди овозингизни:

— Кимга ҳам керакман,
Кимга ҳам керак?
Хўл бўлган болишни қийнайсиз йиғлаб,
Овозлар бўшлиқдан адашар ўтиб,
Беармон уч юзни урган қарға ҳам
Ақлидан озади сизни эшитиб.
Қор босган даҳалар узра ғамдийда,
Гириллаб учарру тўхтар тўсатдан.
Тили узилгунча этар илтижо:
— Нега одам бўлиб яралмаганман!

Кунлар ёзингизни тарк этиб қўйди,
Ёлғиз алам қолди сиз билан аччиқ.
Лаблар хўрсиндию аста бекилди,
Сиз ёлғиз.
Йўқ, йўқ озгина дуд ҳамда исиріқ.

* * *

Телмир-телмир кўзларим
Дарё бўлолмай ўтди.

Садақани ишқ, қўлим
Асло сўролмай ўтди.

Очдим, вале қучоғим
Фазо бўлолмай ўтди.

Кечдим сендин, бу кўнгул
Жазо кўролмай ўтди.

Дод десам ҳам забоним
Садо беролмай ўтди.

Тақдирим чарх варақлаб
Хато тополмай ўтди.

Армоним кўчасидан
Сабо чополмай ўтди.

Не қилай айт, умидим,
Қазо етолмай, ўтди.

* * *

Ухлайсан юзингдан таралар ойдин,
Чайқалиб, чайқалиб ўрмалар сочинг.
О, малак...

Уралиб дарахтга чиқади йўлак,
Чинқириб синади эгилган терак.
О, малак...

Ухлайсан лабингда томчи тер, учқун
Балки ёш, балки руҳ, балки кечқурун.
О, малак...

Майсалар сарғаяр девор устида,
Бир уммон бўзлайди ернинг остидан:
О, малак...

Менсиз ҳам ошиғинг кўп экан, билдим,
Лочинга қўшилиб кўзимни юлдим.
О, малак...

* * *

Бебаҳо матога томган доғдайин
Ўчмайди шафақлар минг ювилса ҳам.
Сарсари, шаққиллаб ўтса-да, йиллар
Сен ўша, ўша...

Томчи-ла тасвираб бўлмайди сени,
Ҳатто тушунтира ололмас кўршаб.
Тап-таранг тасмадай кокилларингни
Кўтарган еллар ҳам бермас изоҳлаб.
Сен ўша, ўша...
Беҳуда чорлайман, манзилинг йўқдир, —
Мен учун.
Изларим чўкиб боради,
Юролмасман ахир, сен ўша, ўша...
Қалдирғочнинг куюк, дудуқ тиллари
Исмингни қилолмас асло талаффуз.
Яшиннинг сувлари югуртирилган
Тасаввур кўзгуси, сен ўша, ҳануз.
Во ажаб ингичка қилдан ҳам нозик
Иплар чувагувчи балогир сарҳад
Аро, минг йиллик бутхона янглиғ
Жонни тоқат билан тилгувчи қаҳат —
Сенмисан?
Ўша, ўша...

* * *

Тонгдан юлиб келдим, сени, Осима!
Қуёшдан тахт сўраб, шамолдан тулпор.
Тилаб, сўраб топган ганжим, хазинам,
Сен — чобуксувор!

Шамшод дарахтига илдим ҳалинчак,
Солдим унга турфа гуллар қиқирин.
Қизғалдоқ баргидан қилибман йўрғак,
Ухла, капалак.

Бойчечак оғзидан симирдик бода,
Яллизга тилларни олдик тегизиб.

Дарахтнинг учида ёнар шабода,
Чалиб сибизиқ.

Юзингни анордай қизартирди куй,
Кўзим — ёқту, оқди, чулганиб чак-чак
Юрагинг гушиллаб, ўйнаб, тинмади,
Така-так, така-так...

Тонгдан юлиб келдим, сени, Осима,
Бу шеърим хаёлдир, бу шеърим ёлгон
(Гарчанд теграмизда шаталоқ отар,
оқ-оппоқ жайрон)

Тонгдан...

ШАМ ҲАҚИДА СЎЗ

Мен сени тушунмайман Шам!
Куласан, ёнурсан,
Йиғлаб ёнурсан!
Хўмраяр қоронғи лунжин шишириб,
Пуфлайди, ўчурсан,
Кулиб ўчурсан —
Бир ширин, бир ширин, нақадар ширин.

Сен не ўзи, балки сирлар улфати,
Жужуқ тилли ровий, кароматсоҳиб,
Хира ёғду билан исир тийнатим,
Қонимни ичади гўё асотир.

Кўзимдан ўтади рангин суратлар:
Дашти ёбон, чол, қўлида кўза.
Ичида бўза йўқ, калтакесаклар
Бақрайиб ётибди, кўзи фируза.
Чол умрин инъикос бўлақларими,
Тоқати рамзими ё дили шакли?

Жавоб бер, нима бу, на маъни ҳикмат?
Қату магзига ҳеч етмади ақлим.

Яна сурат ўтар, кўзим олдидан:
Тошбақа устида ухлаган одам,
Ортидан иммиллар қоқсуяк бўри, —
Тишлари тўкилган, жағи осилган.
Қачон етар экан бўри одамга?
Магар, ўйгонсами, уйқусин қоқиб,
Магар, бу тошбақа айланса отга.
Жағлари тортилиб, тишлари чиқиб,
Бўри етармиди, тўкис ҳаётга.

Шундаймикин ё...
Аммо чала-ярим умр кетидан
Чала-ярим ажал ҳануз имиллар,
Қорасин кўрсатмас ҳамон манзиллар...

О, нечун?
Яна сурат пайдо бўлар, қарайман:
Кумуш ғор огзида вовуллар оққуш.
Бир кампир телбавор қўлида суяк,
Қарғинар: йиглайсан нега падаркуш!

Оққуш талпинади суякка томон,
Аммо кампир бермас, ўқир дуосин:
— Зор бўгур, хор бўгур номсиз, бенишон,
Зуррёдинг шу суяк бўлса, чирисин!
Ҳайҳот, хотирами падарул-абад,
Тарихми, бу кампир, қотилми замон!
Наҳотки шу суяк...
Ал-амон, ал-амон, ал-амонни!..
Титрадим, қўл-оёқ тушди ларзага,
Уваланиб кетди вужудим гўё.

Сен эса, тагин сурат чизасан,
Боқаман: дунё —
Наҳрию, баҳрию, даҳрлари-ла,
Меҳру, шафқату, қаҳрлари-ла,
Бегона, қадрдон ва душман,
Безиган қаҳату урушдан.

О, Шам!
Ёниб бўлдинг чоғи, қалтираяпсан,
Сўнгги истеҳзонг-ла ёришмакда тонг.
Мунаввар ва доғли,
Умид ва ҳасратли тонг...

ФИРДАВСИЙГА ТАТАББУЪ

I

Шер сутин ичиб улгайган Баҳодир!
Семурғ тумшуғидан сув ичган Баҳодир!
Бир зарб билан етти иқлимни
Бир фаслга келтирган Баҳодир!

Мияннга

Илонлар қурдими ошён,
Ё иблис шароб деб ичирди йиринг.
Белиннга камардай ўралай деган —
Ўғлингни не учун ўлдирдинг.

Зако оқ сочин ҳикмати Баҳодир!
Адолатнинг улуғ ҳайбати Баҳодир!
Қилич силтовида тўққиз фалакни
Бир ҳақиқат этган Баҳодир!

Кўксингни

Суварак этдими макон,
Ё калхат ўчирди дилингнинг қўрин.
Кўзингнинг нуридай сочилай деган —
Ўглингни не учун ўлдирдинг.

Энди обиҳаёт топилмас Баҳодир!
Энди боди нажот уфурмас Баҳодир!
Энди бўлолмассан асло забардаст,
Энди семиради қорнинг Баҳодир!

Қўлингни

Тулкилар тишлаганмиди,
Ё чаён санчдими билакка қаҳрин.
Дунёни бир бутун этаман деган —
ЎғЛИНГНИ НЕ УЧУН ЎЛДИРДИНГ!

II

Паҳлавоннинг елкасида тобут —
Ўнг билагидан оқар сут,
Чап билагидан оқар ўт.
Қирқ кун ўглининг ўлигига
Ҳаёт жо этади, этар бут.

Қирқ кун паҳлавон кўтаради,
Қирқта гуноҳини ювади шунда.
Фарзандга сут кириб тирилар,
Ўт кириб уради қирқ ханда.

Паҳлавон дуодай такрорлайверар:
Қирқинчи кун ҳаёт,
Қирқинчи кун...
Аммо тим ўрмонда ялмоғиз тугён
Макру-адоватда ёқади чироқ.

Афсунлар ўқийди, оғзида кўпик,
Қоп-қора кигизни ювади ҳар тун.
Тўкади йўлларга мағзавасини
Зора ўтолмас, деб қирқ,
Қирқинчи кун.

Паҳлавон чўнқаяр, (сеҳрланади)
Кўриб жодугарнинг маккор ишини.
Сўрар: қора кигиз оқарармиди?
Эсинг жойидами...

Ҳаромхўр айтар:
Ўзингдан беҳабар юрибсан ботур.
Айт, кулни бўларми бошқатдан ёқиб,
Айт, ўлик қандайин тирилур?

Паҳлавон алданар шум сўзларига,
Тобутни туширар: ўғлим, ажал, кўн!
Мағзава денгизнинг қоқ ўртасида
Қуёшсиз қолади қирқ,
Қирқинчи кун...

Паҳлавон!
Эсинг жойидамиди?

Бу етим оламда сен ота эдинг,
Не учун кутмадинг мунаввар кунни,
Не учун ўғлингни тирилтирмадинг?

Паҳлавон!
Гуноҳга ботгансан, ботган —
Етти юз пушт-паноҳ ўзгарди, аммо
Зор бўлиб яшаймиз
Қирқинчи кунга,
Ўғлингнинг руҳини кўтариб ҳамон.

Қирқинчи кун — ҳаёт,
Қирқинчи кун...

III

Ана у!

Фил суякли тахтда махов юз,
Қуртли тана соҳиби — Заҳҳок.
Кеккаяди:

Элу юрт обод...

Ҳамд айтади ялоқхўрлари,
Сано айтар жами каззоблар.
Унинг улкан ошхонасида
Одам сўйиб
Тинмас
Жаллодлар.

Ана у!

Захли бағир, боққани — бақа,
Сўна жисм соҳиби — Заҳҳок.
Кеккаяди:

Элу юрт обод...

Элу юрт далада, тоғда, воҳада
Букилиб юрибди бошини эгиб.

Қўлим титрамасин,
Қилич ушламасин,
Совут қўмсамасин,
Дея елкалар —

Қўрқиб яшайпти ўз миясидан...

Ана у!

Ҳаддин шод, қулоқларидан
Пашшалар учади гап пойлагани.
Билиб олишади хонадонлардан
Мия айнаганни...

Хабар беришади,

Хабар беришар.

Ана у!

Зулуклар қабоқларидан
Ликиллаб тушишар, бўлишар илон.

Бўғиб обкелишар «гуноҳкорлар»ни:

Заҳҳок!

Миядан

Йўқ яхши таом.

Эй, эл қайдасан кўриниш бергин,
Кериб юрмайсанми кўкракларингни.
Қалтираб кун кўрсанг, бир кун оқибат, —
Миясиз тугасан фарзандларингни...

О, фарёд кезинар Эрон заминда

Қўнғироқ чалади:

Мозор бу, мозор...

Наҳот бир эр йигит топилмас бунда.

Наҳот одамларнинг

Бариси шарпа...

Йй-ўў-ққ!

Ҳайқирар алп келбат одам:

Мен Кова

Етмиш ўғлонининг миясин сотган.

Мен Кова

Ҳатто ўз бошини қўрқиб йўқотган.

Эй, Эрон, Эй Ватан!

Сени ўйладим.

Мен қилич тобладим, қилич тобладим...

Қани юр, элу юрт

Ортимдан эргаш!

Бошинг чопилмоқда Заҳҳок!

Ана у...

Қуртинг қуритилар Заҳҳок!

Ана у...

Тананг йиртилади Заҳҳок!
Ана у...

Чарчадинг Нова!
Ёнингда турибман,
Қиличнингни бер!

* * *

Анҳорда олмадай қалқиган
Липиллаб ой каби балқиган

Япроқдай чирпираб ўйнаган
Жонсарақ шамолни қийнаган

Йўлларни қайириб ташлаган
Тоғларни қайгадир бошлаган

Дарёни эсидан оғдирган
Самодан тошларни ёғдирган
Ҳақиқат

Элларни майдонга тўплаган
Эритиб сув каби ҳўплаган

Барини бир ерга томизган
Баҳайбат бир гулни ундирган
Ҳақиқат

Ваганим топганинг шул бўлсин
Қўлингда шу улуғ гул бўлсин
Тилингда
Тил бўлсин
Ҳақиқат

Анал ҳақ анал ҳақ анал ҳақ.

АФРОСИЁБНИНГ ҒҰЛДИРАГАНЛАРИ

(Н. Комиловга)

Хурлиқо гоҳ бадбуруш лаҳзалар ўтиб битар,
Момо тилла супурги, кумуш кул олиб ўтар.
Келинчак чарх тортади, фалак йўллари тутар,
Кулоҳи алангадан юз қаландарлар кетар.

Бариси бир-бир ўтар.

Ранги йўқ елпигичнинг нафаси югурар зув,
Кафтида ўт эзгилаб қарсиллатади сулув.
Юмалоқ супага оқ хизматкор сепеди сув,
Ошуфта гулзор аро кезинар қаҳрабо «увв».

Бариси бир-бир ўтар.

Хилланиб, ороланиб тўрт аёл сурмадонли,
Лол қолдирар ялла айтиб меҳмони кўп айвонли.
Бетакрор базмларда саҳна этиб осмонни,
Қуёш ҳамон чу-чулайди инқиллаган карвонни.

Бариси бир-бир ўтар.

Чиримоғдин олдинроқ ниш уради ҳар данак,
Қайтадан жисму жонга тўлиб қолади говак.
Оғирлашиб бир онда ботар енгил пўпанак,
Дақиқа сабр айлаб сўнг кетади бедарак.

Бариси бир-бир ўтар.

Яшириб пинҳон этар марваридни чиғаноқ,
Уммон бўлса қамбағалман деб куйгувчи қичқироқ.
Ғаввос то бор қилгунча ҳеч қайда ёнмас чироқ,
Ана бир ялт этди-ю, қолдирди нозу фироқ.

Бариси бир-бир ўтар.

Серпарда ҳарам ичра канизлар кўзгуда кўз,
Битта кўз, минг битта кўз, ёйилиб кетгувчи бўз.

Тирнади, яра қилди, шифо деб қўймишми туз,
Силкиди, силкинди-ю, во тагин топ-тоза бўз,
Бариси бир-бир ўтар.

Хурлиқо гоҳ бадбуруш лаҳзалар рўйи ноёб,
Вайрона этар гоҳи, гоҳида этар бунёд.
Маҳлиёлик жовидон, тириклик бўлса савоб,
Бу олам тугалланмас шоҳиди Афросиёб.
Бариси бир-бир ўтар.

КУТУБХОНА

Кутубхоначи қиз ухлолмади бир кеч,
Варақлар доди,
Китоблар фарёди ухлатмади уни.
Кетди кутубхонага қараб...
Эшикни очди — жимжит,
Чумчуқдай урарди деразага ўзин.
Одамлар юрарди кутубхонада
Ҳаммасининг чақнарди кўзи...

Қи-зим!

Анов, девонани овутгин, овут...
Қиз чўчир, рўпарасидан
Ўтиб қайтаётир кимдир.
Жимжитлик чумчуқдай гир айланар,
Гир...
Тақ-сир!

Девона хўнграб йиглаётибди,
Эмишки, оловлар ўшқирган, сўгин --
Юлдузлар бақириб, тушганмиш қулаб,
Қир-гин бошланганмиш,
Қиргин...

— Ким бор?

Товушлар олади қайгадир писиб,
Ваҳимали бўлар қоронғу турқи.
Қиз қўрқар
Жимжитлик чумчуқмас,
Қир-гий...

Қиз чопиб чиқади қулоғин беркитиб,
Билмайди девона кимлигини у...
У — қўрқинч,
У — ғулув,
У — ҳадик,
Ожиз орзуларга ёпишган вос-вос...

Қиз чопар,
Тўхтамай чопар,
Балки чопиб ўтар ер юзи бўйлаб:

— Анов девонани овутинг тезроқ,
Елғон унинг
Айтгани,
Ел-ғон...

ИЛИНЖ

Эски аравасин қуёшга боғлаб,
Баҳор отланади узоқ сафарга.
Тилагим: сафари бехатар бўлсин!

Булутлар юзида отиб яхмалак,
Шамол йиқилади боғ-роғларга.
Тилагим: сафари бехатар бўлсин!

Силлиқ қоялардан шодон сирғалиб,
Камалак осилар саноқсиз дорга.
Тилагим: сафари бехатар бўлсин!

Тупроқлар қўйнидан жарангдор, сирли
Бойчечак чиқмоқда чалиб қўнгироқ.
Тилагим: сафари бехатар бўлсин!

Вужуднинг тубида торини созлаб,
Овозим келмоқда тўсиқлар янчиб.
Тилагим: сафари бехатар бўлсин!

Чирмовуқ мисоли ўсган томирда,
Чайла ясаб олар қизгина — севги.
Юракка сафари бехатар бўлсин!

Муҳаррирдан	3
«Нурим, қорачиққинам»	5
Дарс	6
Қирқ қиз афсонаси	7
Ҳақберди ва Мадина лўли ҳақида шеър	8
Ёлғизлик	9
Жўрагинам	9
Сўроқ	11
«Сенинг ҳаётинг юмалоқ»	12
«Ойдаи юзингга боққан»	12
Анонимкачи хусусида Маяковскийга мактуб	13
Қадимги қўшиқ	15
«Қийналиб кетасиз»	16
«Қора чакмон кийган тун»	17
«Ёлғизлик, телбалик, бир орол»	18
«Қайси кун»	18
Қўшиқ ҳақида қўшиқ	19
Ўтинч ҳақида қўшиқ	20
Умид ҳақида қўшиқ	21
«Булбуллар мастона»	22
Энг кўҳна қўшиқ	23
Висол ҳақида қўшиқ	23
Ўлаётган ҳинду қўшиғи	24

Ҳижрон ҳақида қўшиқ	25
Қасам	26
Хаёл	27
«Мовийлик қудуғида»	28
«Самарқанд мени баҳорда чақиради»	28
Фалсафа	29
Мозийнинг йўлларида	31
«Майдонга етгунча»	32
«Най товуши»	33
Муболага	33
«Бешик»	34
«Қиш кулбаси»	34
Нисбийлик	34
«Минорларни соғинган лайлак»	35
Эртак	35
«Омочлар...»	36
«Қорлар куйлаб кетди»	37
Сен кулсанг	38
«Субҳлар ҳўплайди»	38
«Сирли бандаргоҳда...»	39
«Соҳибдилим...»	40
«Хонтахта нотинч...»	41
«Сут оққан кеча...»	42
«Марваридлар...»	42
«Каптарлар чарх уриб...»	43
Мажозий тушунча	43
«Қизғиш тўлқин...»	43
Дилмарг	44
«Ғира-шира тўплар...»	54
Пушкин, 1837 йил	55
«Айланади фасл садоқатида...»	55
Нозим Фарёди	56
Севилмаган аёл	57
«Телмир-телмир кўзларим...»	58
«Ухлайсан...»	59

«Бебаҳо матога...»	59
«Тонгдан юлиб келдим...»	60
Шам ҳақида сўз	61
Фирдавсийга татабуъ	63
«Анҳорда олмадай қалқитан»	68
Афросиёбнинг гўлдираганлари	69
Кутубхона	70
Илинж	71

На узбекском языке

Абдували Қутбиддин

ВЕСЕННИЙ ДОЖДЬ

Стихи

Редактор Р. Парфия

Рассом В. Шумилов, И. Қирнакиди

Расмлар редактори А. Мамаджанов

Техн. редактор Р. Рахматуллина

Корректор О. Турдибекова

ИБ № 4178

Босмахонага берилди 11.09.87. Босишга рухсат этилди 25.02.89.
Р-16051. Формати 70x90 1/32. Босмахона қорози № 2. Мактаб
гарнитураси. Юқори босма. Шартли босма л. 2,78. Шарт-
ли кр.-оттиск 2,91. Нашр л. 2,55. Тиражи 10000. Заказ № 52.
Баҳоси 30 т. Шартнома 164-87.

Ғафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. 700129.
Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР Нашриёти, полиграфия ва китоб савдоси иш-
лари Давлат комитетининг Басқорол шаҳар босмахонаси.